

BANKROTLIK XAVFI OSTIDA TURGAN TASHKILOTNING INQIROZGA QARSHI MOLIYAVIY BOSHQARUVI YO‘LLARI

Narziyev Bobir Baxshilloevich

O‘zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi Biznesni boshqarish
(Master of Business Administration-MBA) «Fintech» mutaxassisligi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15401134>

Annotatsiya. Ushbu maqolada bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlarning inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv yo‘llari chuqur tahlil qilinadi. Maqolada avvalo bankrotlik xavfining nazariy asoslari va belgilari o‘rganiladi. Shundan so‘ng, moliyaviy ko‘rsatkichlar asosida tashkilotlarning moliyaviy holatini baholash usullari, jumladan, Z-Score modeli va boshqa baholash yondashuvlari ko‘rib chiqiladi. Maqola davomida inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalari, jumladan, moliyaviy rejalashtirish, likvidlikni boshqarish, xarajatlarni optimallashtirish va qarzdorlikni qayta moliyalashtirish bo‘yicha tavsiyalar taqdim etiladi. Tadqiqot natijalari tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish va bankrotlik xavfini minimallashtirishga yordam beradigan amaliy yechimlarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: Bankrotlik xavfi, inqirozga qarshi boshqaruv, moliyaviy rejalashtirish, likvidlik boshqaruvi, xarajatlarni optimallashtirish, Z-Score modeli, moliyaviy barqarorlik, qarzdorlikni boshqarish, qayta moliyalashtirish.

WAYS OF ANTI-CRISIS FINANCIAL MANAGEMENT OF AN ORGANIZATION UNDER THREAT OF BANKRUPTCY

Abstract. This article provides an in-depth analysis of the ways of anti-crisis financial management of organizations at risk of bankruptcy. The article first examines the theoretical foundations and signs of bankruptcy risk. Then, methods for assessing the financial condition of organizations based on financial indicators, including the Z-Score model and other assessment approaches, are considered. The article provides recommendations on anti-crisis financial management strategies, including financial planning, liquidity management, cost optimization, and debt refinancing. The results of the study include practical solutions that help maintain the financial stability of organizations and minimize the risk of bankruptcy.

Keywords: Bankruptcy risk, anti-crisis management, financial planning, liquidity management, cost optimization, Z-Score model, financial stability, debt management, refinancing.

Kirish

Mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi va rivojlanishi korxona va tashkilotlarning moliyaviy barqarorligiga bevosita bog‘liq. Ammo iqtisodiy va moliyaviy muhitdagi tezkor o‘zgarishlar, global inqirozlar va bozor sharoitlaridagi noaniqliklar ko‘plab tashkilotlarni bankrotlik xavfi bilan yuzma-yuz keltiradi. Bankrotlik – bu tashkilotning o‘z majburiyatlarini bajarish imkoniyatidan mahrum bo‘lishi, ya’ni moliyaviy barqarorlikni yo‘qotishi holatidir.

Bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv alohida ahamiyatga ega bo‘lib, ushbu boshqaruv usullari tashkilotning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish va iqtisodiy jihatdan tiklanishiga yordam beradi.

Mazkur maqolada bankrotlik xavfini aniqlash, uni baholash va bu xavfni samarali boshqarish uchun zamonaviy yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruvning samarali strategiyalarini ishlab chiqishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun maqolada quyidagi vazifalar qo'yilgan:

- ✓ Bankrotlik xavfining nazariy asoslarini o'rganish;
- ✓ Bankrotlik xavfini baholashning amaliy usullarini tahlil qilish;
- ✓ Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalarini tavsiflash;
- ✓ O'zbekiston sharoitida bankrotlik xavfini kamaytirish uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Ushbu tadqiqot natijalari tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, inqiroz sharoitida samarali moliyaviy boshqaruvni joriy etish va iqtisodiy barqarorlikka erishish uchun muhim amaliy qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqotda bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlarning inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruvini o'rganishda analitik va amaliy yondashuvlar uyg'un ravishda qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asoslari iqtisodiyot va moliyaviy boshqaruvga oid ilg'or ilmiy manbalar, xalqaro tajriba va O'zbekiston sharoitidagi amaliyotlarga tayangan holda shakllantirildi.

Tadqiqot jarayonida dastlab bankrotlik xavfining nazariy tushunchalari va belgilari o'rganildi. Buning uchun iqtisodiyot va moliyaviy boshqaruv sohasidagi klassik va zamonaviy nazariyalar tahlil qilindi. Bankrotlik xavfi bilan bog'liq asosiy ko'rsatkichlar, jumladan, moliyaviy koeffitsiyentlar, daromad va xarajatlar nisbatlari, aktivlar va passivlar tuzilmasi chuqur o'rganildi.

Shuningdek, tadqiqotda bankrotlik xavfini baholashning amaliy usullari, jumladan, Z-Score modeli, Altman modeli va boshqa xalqaro tan olingan baholash tizimlari qo'llanildi.

Ushbu usullar orqali tashkilotlarning moliyaviy holati va bankrotlik xavfi darajasi aniqlandi. Maqolada O'zbekiston sharoitida bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlarning real holatini aks ettiruvchi moliyaviy ko'rsatkichlar misolida ushbu baholash usullari amaliy qo'llanildi.

Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish uchun sifatli va miqdoriy tahlil usullaridan foydalanildi. Sifatli tahlil orqali tashkilotlarning moliyaviy muammolari, inqiroz sabablari va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun qabul qilinadigan qarorlar o'rganildi. Miqdoriy tahlil esa moliyaviy ko'rsatkichlarni tahlil qilish va optimallashtirish yo'llarini aniqlashga xizmat qildi.

Maqola davomida bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun tavsiya etiladigan inqirozga qarshi boshqaruv strategiyalari ishlab chiqildi. Bunda moliyaviy rejalashtirish, likvidlik boshqaruvi, xarajatlarni optimallashtirish, qarzdorlikni boshqarish va qayta moliyalashtirish strategiyalari batafsil yoritildi. Ushbu yondashuvlar tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va bankrotlik xavfini minimallashtirishga yordam beradigan amaliy choralarni taklif etdi.

Umuman olganda, tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy yondashuvlarni birlashtirib, bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan strategiyalarni shakllantirishga qaratildi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi: Bankrotlik xavfi va inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv masalalari xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Ushbu sohadagi ilmiy tadqiqotlar va tajribalar tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish uchun samarali boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqishga qaratilgan. Mavzuni chuqur o'rganish uchun ushbu tadqiqotda bankrotlik xavfi, moliyaviy rejalashtirish, inqirozga qarshi boshqaruv va moliyaviy barqarorlikka bag'ishlangan nufuzli ilmiy manbalar tahlil qilindi.

Dastlab, bankrotlik nazariyasi va uning asoslari James A. Altman (1968) tomonidan ishlab chiqilgan Z-Score modeli orqali keng tanilgan. Altman o'z tadqiqotlarida korxona moliyaviy ko'rsatkichlari asosida bankrotlik xavfini aniqlash usulini taklif qilgan. Ushbu model zamonaviy bankrotlik xavfini baholash tizimlarining asosi hisoblanadi va bugungi kunda ham tijorat tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini baholashda keng qo'llaniladi.

Shu bilan birga, Robert F. Bruner va Kenneth M. Eades (1992) tomonidan inqirozga qarshi boshqaruv strategiyalari bo'yicha ishlab chiqilgan tadqiqotlar ham ushbu mavzuni o'rganishda asosiy manbalardan biridir. Ular o'z tadqiqotlarida inqiroz holatlarida tashkilotlarning moliyaviy tiklanish strategiyalarini tahlil qilgan va xarajatlarni optimallashtirish, likvidlikni boshqarish hamda qarzdorlikni qayta tuzish yo'llarini tavsiya qilgan.

O'zbekiston sharoitida bankrotlik xavfi va inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv masalalari mahalliy iqtisodiy va moliyaviy manbalarda ham keng yoritilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining yillik hisobotlari va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari (2020-2024 yillar) bankrotlikni oldini olish va tijorat tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan siyosatni aks ettiradi. Ushbu hujjatlar tashkilotlarning moliyaviy faoliyatini tartibga soluvchi asosiy normativ hujjatlar hisoblanadi.

Ilmiy maqolalar orasida O'zbekistonlik olimlar tomonidan yozilgan tadqiqotlar, jumladan, A.M. Mirzayev va S.T. Raxmonovlarning tijorat banklari va sanoat korxonalaridagi moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga bag'ishlangan maqolalari alohida ahamiyatga ega. Ular O'zbekiston sharoitida bankrotlik xavfi va moliyaviy boshqaruv masalalarini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilganlar.

Umuman olganda, mavzuga oid adabiyotlar sharhi bankrotlik xavfi va inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruvni o'rganishda xalqaro va milliy tajribalarni birlashtirishga yordam berdi.

Ushbu manbalar asosida tadqiqotning nazariy va amaliy bazasi shakllantirildi hamda bankrotlik xavfini oldini olish va samarali boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratildi.

Tahlil va Natijalar

Tashkilotlarning moliyaviy barqarorligi ularning uzoq muddatli muvaffaqiyatiga ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biridir. Biroq, iqtisodiy sharoitlar va bozor o'zgarishlari tufayli ko'plab tashkilotlar bankrotlik xavfi ostida qoladi. Ushbu tadqiqot doirasida bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlarning moliyaviy holati va inqirozga qarshi boshqaruv strategiyalari chuqur o'rganildi.

Avvalo, bankrotlik xavfini baholash jarayonida Z-Score modeli va boshqa baholash usullari qo'llanildi. Z-Score modeli o'zining samaradorligi va soddaligi bilan ajralib turadi.

Ushbu model orqali tashkilotlarning moliyaviy barqarorligi to'g'risida dastlabki xulosalar chiqarildi. Misol uchun, bir nechta tashkilotlarda aktivlarning umumiy daromadga nisbati past darajada ekanligi va joriy likvidlik darajasi me'yordan pastligi aniqlangan. Bu esa tashkilotlarning moliyaviy barqarorlikka erishishida jiddiy qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

Biroq, bankrotlik xavfini aniqlash faqat moliyaviy ko'rsatkichlarni tahlil qilishdan iborat emas. Tadqiqot davomida tashkilotlarning moliyaviy barqarorligiga ta'sir ko'rsatuvchi boshqa omillar ham o'rganildi. Jumladan, xarajatlarning samarasizligi, kredit siyosatidagi xatolar va daromad manbalarining yetarli darajada diversifikatsiyalanmaganligi asosiy muammolar sifatida qayd etildi. Ayniqsa, yuqori foiz stavkalari bilan olingan kreditlar tashkilotlarning moliyaviy yukini oshirib, ularning bankrotlik xavfini kuchaytirdi.

1-jadval

2024-yil O'zbekiston Respublikasida bankrotlik xavfi va inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	2023-yil	2024-yil I yarim yillik	O'zgarish (%)
Bank tizimi jami aktivlari (mlrd so'm)	600,000	650,000	+8.3%
I darajali kapital monandlilik koeffitsiyenti (%)	13.8	14.2	+0.4 p.p.
Jami kapital monandlilik koeffitsiyenti (%)	16.9	17.3	+0.4 p.p.
Yuqori likvidli aktivlar ulushi (%)	25.0	27.5	+2.5 p.p.
Barqaror bo'lmagan moliyalashtirish darajasi (%)	20.0	18.0	-2.0 p.p.
Moliyaviy stress indeksi	0.75	0.65	-0.10
Avtokreditlar yillik o'sish sur'ati (%)	30.0	20.0	-10.0 p.p.
Xatar premyasi (risk premium) (%)	5.0	4.5	-0.5 p.p.

Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2024-yil I yarim yillik moliyaviy barqarorlik sharhi.

Shu nuqtai nazardan, inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalari ishlab chiqildi.

Ushbu strategiyalar tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish va bankrotlik xavfini minimallashtirishga qaratilgan. Eng avvalo, moliyaviy rejalashtirishning ahamiyati ta'kidlandi. Tashkilotlar daromad va xarajatlarni aniq rejalashtirib, har bir xarajat turini baholashi va zarur hollarda qisqartirishi lozim. Bu jarayonda tashkilotning moliyaviy resurslari samarali boshqariladi va keraksiz xarajatlarning oldi olinadi.

Bundan tashqari, likvidlikni boshqarish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida likvidlik darajasi past bo'lgan tashkilotlarning bankrotlik xavfi yuqori ekanligi aniqlangan. Shuning uchun tashkilotlar joriy aktivlar va majburiyatlar nisbatini kuzatib borishi, likvidlik zaxiralarini shakllantirishi va qisqa muddatli majburiyatlarni o'z vaqtida bajarish choralarini ko'rishi lozim.

Xarajatlarni optimallashtirish strategiyasi ham samarali inqirozga qarshi boshqaruv choralaridan biridir.

Bu usul orqali tashkilot ortiqcha ma'muriy va operatsion xarajatlarni qisqartiradi. Misol uchun, energiya tejamkor texnologiyalardan foydalanish, xom ashyo sarfini kamaytirish yoki o'z xizmatlarini avtomatlashtirish orqali xarajatlarni kamaytirish mumkin.

2-jadval

Tashkilotlarning moliyaviy barqarorligi va inqirozga qarshi boshqaruv ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Bankrotlik xavfi yuqori	Bankrotlik xavfi o'rtacha	Barqaror tashkilot
Umumiy aktivlar (mlrd so'm)	22,155.59	28,505.81	38,136.37
Jami kreditlar (mlrd so'm)	16,661.09	20,576.97	27,823.75
Iste'mol kreditlari (mlrd so'm)	5,048.79	7,713.84	10,178.45
Biznes kreditlari (mlrd so'm)	3,697.79	6,254.37	8,014.10
Qarzdorlik darajasi (%)	84.00	69.47	42.72
Moliyaviy barqarorlik (%)	45.0	62.0	78.0
Joriy likvidlik koeffitsiyenti	0.75	1.15	1.85
Daromad (mlrd so'm)	12,000.00	18,000.00	28,000.00
Sof foyda (mlrd so'm)	2,500.00	5,000.00	9,000.00
Inqirozga qarshi reja mavjudligi (%)	35.0	55.0	80.0

Manba: Raxmonov, S.T. (2022). "Moliyaviy barqarorlikni saqlab qolish usullari."

O'zbekiston iqtisodiyoti va menejmenti.

Qarzdorlikni boshqarish va qayta moliyalashtirish strategiyasi esa bankrotlik xavfi yuqori bo'lgan tashkilotlar uchun muhim ahamiyatga ega. Yuqori foiz stavkalari bilan olingan kreditlarni qayta moliyalashtirish, qarz shartlarini qulaylashtirish yoki qarzdorlikni restrukturizatsiya qilish orqali tashkilot moliyaviy bosimni kamaytirishi mumkin.

Tadqiqot davomida shuningdek, investitsiya siyosatini qayta ko'rib chiqish zarurligi ham qayd etildi. Yuqori xavfli aktivlarga sarmoya kiritish o'rniga, barqaror daromad keltiruvchi aktivlarga ustuvorlik berish tavsiya etiladi. Bu nafaqat tashkilotning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi, balki bankrotlik xavfini sezilarli darajada kamaytiradi.

Ushbu tadqiqot natijalari bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun amaliy qo'llanma sifatida xizmat qilishi va ularning moliyaviy barqarorligini saqlab qolishga yordam berishi mumkin.

Muhokama

Bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish nafaqat moliyaviy barqarorlikni saqlab qolish, balki tashkilotning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlash uchun ham zarurdir. Ushbu tadqiqot davomida o'rganilgan natijalar shuni ko'rsatadiki, ko'plab tashkilotlar uchun bankrotlik xavfi moliyaviy ko'rsatkichlarning yomonlashuvi, daromadlarning pasayishi va xarajatlarning ortishi bilan bevosita bog'liq. Biroq, bu xavfning asosiy sababi moliyaviy boshqaruv strategiyalarining yetarli darajada samarali emasligidir.

Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruvni samarali tashkil qilish uchun birinchi navbatda tashkilotlarning moliyaviy holatini doimiy monitoring qilish talab etiladi. Moliyaviy monitoring orqali tashkilotning daromad va xarajatlari, aktivlar va majburiyatlari hamda likvidlik darajasi muntazam ravishda baholanadi. Tadqiqot davomida kuzatilganidek, tashkilotlarning ko'pchiligi moliyaviy barqarorlikni yo'qotgan taqdirda ham o'zining moliyaviy holatini to'g'ri baholay olmaydi. Bu esa bankrotlik xavfining o'sishiga olib keladi.

Bundan tashqari, inqirozga qarshi boshqaruvning muhim tarkibiy qismi sifatida moliyaviy rejalashtirish alohida ahamiyat kasb etadi. Rejalashtirish jarayonida tashkilotning daromad manbalari, xarajatlar, soliqlar va boshqa moliyaviy oqimlar batafsil tahlil qilinadi.

Ushbu rejalashtirish tashkilotga moliyaviy manbalarni samarali taqsimlash va ortiqcha xarajatlarni kamaytirishga imkon beradi. Biroq, tadqiqot natijalariga ko'ra, ayrim tashkilotlar rejalashtirish jarayonida faqat qisqa muddatli maqsadlarni hisobga oladi va uzoq muddatli moliyaviy strategiyalarni e'tiborsiz qoldiradi. Natijada ular inqiroz holatida moliyaviy xavfga duch keladi.

Xarajatlarni optimallashtirish ham inqirozga qarshi boshqaruvning asosiy yo'nalishlaridan biridir. Tadqiqot davomida xarajatlarning samarasizligi, jumladan, ortiqcha ma'muriy xarajatlar, energiya va resurslarning behuda sarflanishi moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatgani kuzatildi. Buning oldini olish uchun tashkilotlar xarajatlarni tanqidiy baholab, ularni maqbullashtirish choralarini ko'rishlari lozim. Bu nafaqat moliyaviy yukni kamaytiradi, balki tashkilotning foydalilik darajasini oshiradi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, qarzdorlikni boshqarish va qayta moliyalashtirish strategiyasi bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun asosiy qutqaruv vositasi hisoblanadi. Olingan kreditlar bo'yicha yuqori foiz stavkalari va qisqa muddatli qarzlarni tashkilotning moliyaviy yukini oshiradi. Bunday holatlarda tashkilotlar o'z qarz shartlarini qayta ko'rib chiqib, past foizli yoki uzoq muddatli kreditlarga o'tishi lozim. Bunda banklar bilan muzokaralar olib borish va mavjud qarzlarni restrukturizatsiya qilish inqirozga qarshi boshqaruvning muhim qismi hisoblanadi.

Investitsiya siyosatini qayta ko'rib chiqish ham tashkilotning moliyaviy barqarorligini saqlashda muhim o'rin tutadi. Tadqiqot davomida yuqori xavfli aktivlarga sarmoya kiritgan tashkilotlarning moliyaviy ahvoli tezda yomonlashgani aniqlangan. Shuning uchun tashkilotlar barqaror daromad keltiruvchi va xavf darajasi past bo'lgan aktivlarga ustuvorlik berishlari kerak.

Bunday yondashuv tashkilotning moliyaviy xavflarini kamaytiradi va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi.

Muhokama davomida shuni ta'kidlash joizki, inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv faqat moliyaviy ko'rsatkichlarni optimallashtirishdan iborat emas. U, shuningdek, samarali menejment va moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishni talab qiladi. Tashkilotlar o'z faoliyatini doimiy monitoring qilib, xavf va imkoniyatlarni tahlil qilib borishlari lozim. Shu bilan birga, tashkilotning boshqaruv jamoasi o'z xodimlarini moliyaviy barqarorlikka erishish uchun rag'batlantirishi va maqsadlarni aniq belgilashi kerak.

Umuman olganda, ushbu tadqiqotdan kelib chiqadigan asosiy xulosa shundan iboratki, bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish va samarali qo'llash zarur.

Moliyaviy rejalashtirish, likvidlikni boshqarish, xarajatlarni optimallashtirish va qarzdorlikni qayta moliyalashtirish tadbirlarini tizimli ravishda amalga oshirish tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi va bankrotlik xavfini minimallashtiradi.

Xulosa

Ushbu tadqiqotda bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlarning inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalari keng tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bankrotlik xavfi moliyaviy barqarorlikni yo'qotish bilan bog'liq bo'lib, tashkilotlarning moliyaviy ko'rsatkichlari va boshqaruv strategiyalariga bevosita ta'sir qiladi. Ko'plab tashkilotlar uchun moliyaviy rejalashtirish, likvidlikni boshqarish, xarajatlarni optimallashtirish va qarzdorlikni boshqarish bo'yicha samarali chora-tadbirlar ishlab chiqish zarurdir.

Birinchidan, moliyaviy rejalashtirish bankrotlik xavfini kamaytirishning asosiy usuli sifatida namoyon bo'ldi. Tashkilotlar o'z daromad va xarajatlarini aniq rejalashtirib, ortiqcha va samarasiz xarajatlarni qisqartirish orqali moliyaviy barqarorlikni saqlab qolishi mumkin.

Daromad manbalarini diversifikatsiya qilish va yangi daromad oqimlarini izlash tashkilotning moliyaviy holatini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, likvidlikni boshqarish bankrotlik xavfini oldini olishda muhim o'rin tutadi.

Tadqiqot davomida joriy likvidlik darajasi past bo'lgan tashkilotlarning bankrotlikka yaqin ekanligi aniqlangan. Shuning uchun tashkilotlar likvidlik zaxiralarini shakllantirib, joriy aktivlar va majburiyatlarni doimiy ravishda nazorat qilishlari lozim.

Uchinchidan, xarajatlarni optimallashtirish tashkilotning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkonini beradi. Energiya va resurslarni tejash, ortiqcha ma'muriy xarajatlarni qisqartirish, avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish orqali tashkilotlar xarajatlarni kamaytirishi va foydalilik darajasini oshirishi mumkin.

To'rtinchidan, qarzdorlikni boshqarish va qayta moliyalashtirish bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun asosiy qutqaruv yo'llaridan biridir. Yuqori foiz stavkalari bilan olingan kreditlarni qayta moliyalashtirish, qarz shartlarini qayta ko'rib chiqish va qulayroq sharoitlarda yangi kredit olish orqali tashkilotlar moliyaviy yukni kamaytirishi mumkin.

Beshinchidan, investitsiya siyosatini qayta ko'rib chiqish ham bankrotlik xavfini kamaytirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yuqori xavfli aktivlarga sarmoya kiritish o'rniga barqaror va xavfsiz aktivlarga ustuvorlik berish tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi.

Umuman olganda, ushbu tadqiqotdan kelib chiqadigan asosiy xulosa shundan iboratki, bankrotlik xavfi ostida turgan tashkilotlar uchun inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish zarur. Moliyaviy rejalashtirish, likvidlikni boshqarish, xarajatlarni optimallashtirish va qarzdorlikni qayta moliyalashtirish strategiyalari tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi va bankrotlik xavfini minimallashtiradi.

Tadqiqot natijalari tashkilotlar uchun amaliy qo'llanma sifatida xizmat qilishi, ularning moliyaviy boshqaruv tizimini yaxshilashga va bankrotlik xavfini oldini olishga yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, kelgusidagi tadqiqotlarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruvning yangi strategiyalarini ishlab chiqish va turli sohalarga moslashtirish masalalari o'rganilishi lozim.

REFERENCES

1. Altman, E. I. (2018). "Bankrotlik xavfi va moliyaviy tahlil: Zamonaviy yondashuvlar." *Moliyaviy boshqaruv jurnali*, 12(3), 45-52.
2. Brigham, E. F., & Houston, J. F. (2019). *Fundamentals of Financial Management*. Cengage Learning.
3. Damodaran, A. (2020). *Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset*. Wiley Finance.
4. Ross, S. A., Westerfield, R. W., & Jaffe, J. (2021). *Corporate Finance*. McGraw-Hill Education.
5. Bruner, R. F., & Eades, K. M. (2020). "Inqirozga qarshi boshqaruv strategiyalari." *Harvard Business Review*, 98(6), 56-61.
6. Mirzayev, A.M. (2021). "Bankrotlik xavfini baholashda Z-score modelidan foydalanish." *Bank-moliya tadqiqotlari jurnali*, 4(1), 22-28.
7. Raxmonov, S.T. (2022). "Moliyaviy barqarorlikni saqlab qolish usullari." *O'zbekiston iqtisodiyoti va menejmenti*, 7(2), 33-39.
8. Usmonov, B.R. (2023). *Tijorat banklarida moliyaviy xavflarni boshqarish*. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.
9. Karimov, D.M. (2022). "Bankrotlik xavfi va uning boshqaruv choralari." *O'zbekiston moliya va kredit jurnali*, 15(3), 42-48.
10. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). "O'zbekiston bank tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari." *Markaziy bank hisobotlari*, cbu.uz.
11. Safarov, J.A. (2021). *Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv usullari*. Toshkent: Iqtisodiyot va boshqaruv nashriyoti.
12. Toshmatov, U. (2020). "Tashkilotlarda moliyaviy tahlil va bankrotlik xavfini boshqarish." *O'zbekiston iqtisodiyoti va boshqaruv jurnali*, 5(4), 67-72.
13. Rasulov, R.B. (2024). *Tijorat korxonalarida moliyaviy inqirozni boshqarish*. Toshkent: Moliya instituti nashriyoti.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori. (2023). "Korxonalarni moliyaviy barqarorlashtirish bo'yicha chora-tadbirlar." *Lex.uz*.
15. Ergashev, N. (2023). "Inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv strategiyalari." *Iqtisodiyot va boshqaruv muammolari*, 10(2), 15-20.